

ANNALES

Anali za istrske in mediteranske študije
Annali di Studi istriani e mediterraneei
Annals for Istrian and Mediterranean Studies
Series Historia et Sociologia, 30, 2020, 3

ANNALES

**Anali za istrske in mediteranske študije
Annali di Studi istriani e mediterraneei
Annals for Istrian and Mediterranean Studies**

Series Historia et Sociologia, 30, 2020, 3

**UREDNIŠKI ODBOR/
COMITATO DI REDAZIONE/
BOARD OF EDITORS:**

Roderick Bailey (UK), Simona Bergoč, Furio Bianco (IT), Alexander Cherkasov (RUS), Lucija Čok, Lovorka Čoralčić (HR), Darko Darovec, Goran Filipi (HR), Devan Jagodic (IT), Vesna Mikolič, Luciano Monzali (IT), Aleksej Kalc, Avgust Lešnik, John Martin (USA), Robert Matijašič (HR), Darja Mihelič, Edward Muir (USA), Vojislav Pavlović (SRB), Peter Pirker (AUT), Claudio Povolò (IT), Marijan Premović (ME), Andrej Rahten, Vida Rožac Darovec, Mateja Sedmak, Lenart Škof, Marta Verginella, Špela Verovšek, Tomislav Vignjević, Paolo Wulzer (IT), Salvator Žitko

**Glavni urednik/Redattore capo/
Editor in chief:**

Darko Darovec

**Odgovorni urednik/Redattore
responsabile/Responsible Editor:**

Salvator Žitko

Urednika/Redattori/Editors:

Urška Lampe, Gorazd Bajc

Prevajalci/Traduttori/Translators:

Gorazd Bajc (it.)

**Oblikovalec/Progetto grafico/
Graphic design:**

Dušan Podgornik, Darko Darovec

Tisk/Stampa/Print:

Založništvo PADRE d.o.o.

Založnika/Editori/Published by:

Zgodovinsko društvo za južno Primorsko - Koper / Società storica del Litorale - Capodistria© / Inštitut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja / Institute IRRIS for Research, Development and Strategies of Society, Culture and Environment / Istituto IRRIS di ricerca, sviluppo e strategie della società, cultura e ambiente©

**Sedež uredništva/Sede della redazione/
Address of Editorial Board:**

SI-6000 Koper/Capodistria, Garibaldijeva/Via Garibaldi 18
e-mail: annaleszdjp@gmail.com, **internet:** https://zdjp.si

Redakcija te številke je bila zaključena 30. 09. 2020.

**Sofinancirajo/Supporto finanziario/
Financially supported by:**

Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS), Mestna občina Koper

Annales - Series Historia et Sociologia izhaja štirikrat letno.

Maloprodajna cena tega zvezka je 11 EUR.

Naklada/Tiratura/Circulation: 300 izvodov/copie/copies

Revija *Annales, Series Historia et Sociologia* je vključena v naslednje podatkovne baze / *La rivista Annales, Series Historia et Sociologia* è inserita nei seguenti data base / *Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:* Clarivate Analytics (USA); Arts and Humanities Citation Index (A&HCI) in/and Current Contents / Arts & Humanities; IBZ, Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur (GER); Sociological Abstracts (USA); Referativnyi Zhurnal Viniti (RUS); European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS); Elsevier B. V.: SCOPUS (NL); Directory of Open Access Journals (DOAJ).

To delo je objavljeno pod licenco / *Quest'opera è distribuita con Licenza* / *This work is licensed under a Creative Commons BY-NC 4.0.*

Navodila avtorjem in vsi članki v barvni verziji so prosto dostopni na spletni strani: <https://zdjp.si>.
Le norme redazionali e tutti gli articoli nella versione a colori sono disponibili gratuitamente sul sito: https://zdjp.si/it/.
The submission guidelines and all articles are freely available in color via website http://zdjp.si/en/.

VSEBINA / INDICE GENERALE / CONTENTS

- Nadja Furlan Štante:** Strengths and Weaknesses of Women's Religious Peacebuilding (in Slovenia) 343
I punti di forza e di debolezza degli sforzi religiosi delle donne nella costruzione della pace (in Slovenia)
Prednosti in pasti ženske religijske izgradnje miru (v Sloveniji)
- Anja Zalta:** The Problem of Islamophobia and its Consequences as Obstacles to Peacebuilding in Bosnia and Herzegovina 355
Il problema dell'islamofobia e le sue conseguenze come ostacolo nella costruzione della pace in Bosnia-Erzegovina
Islamofobija in njene posledice kot prepreka pri izgradnji miru v Bosni in Hercegovini
- Maja Bjelica:** Listening to Otherness. The Case of the Turkish Alevi 367
Ascoltare l'alterità: l'esempio degli Alevi della Turchia
Poslušanje drugosti: primer turških Alevijev
- Bojan Žalec:** Fair Cooperation and Dialogue with the Other as a Rational Attitude: The Gramscian Account of Authenticity 383
Equa cooperazione e dialogo con l'altro come atteggiamento razionale: la considerazione grammaticale dell'autenticità
Pošteno sodelovanje in dialog z drugim kot racionalna drža: slovnična pojasnitev avtentičnosti
- Mateja Centa & Vojko Strahovnik:** Epistemic Virtues and Interreligious Dialogue: A Case for Humility 395
Virtù epistemiche e dialogo interreligioso: il caso dell'umiltà
Spoznavne vrline in medreligijski dialog: primer ponižnosti
- Rok Svetlič:** The Realm of Abstract Worship – Hegel's Interpretation of Islam 405
Il regno dell'adorazione astratta – l'interpretazione di Hegel dell'islam
Kraljestvo abstraktnega bogoslužja – Heglova interpretacija islama
- Gašper Mithans:** Religious Communities and the Change of Worldviews in Slovenia (1918–1991): Historical and Political Perspectives 415
Le comunità religiose e il cambiamento della visione del mondo in Slovenia (1918–1991): prospettive storiche e politiche
Religijske skupnosti in spremembe svetovnega nazora na Slovenskem (1918–1991) v zgodovinsko-politični perspektivi
- Aleš Maver:** Državlanske vojne v »krščanskih časih« 435
Le guerre civili in «tempi cristiani»
The Role of Civil Wars in «Christian Times»
- Martin Bele:** Rodbina Hompoških 447
La stirpe di Hompoš
The Noble Family of Hompoš

Faris Kočan & Boštjan Udovič: Diplomacija s (kolektivnim) spominom: kako preteklost vpliva na izvajanje diplomacije?..... 457 <i>Diplomazia con la memoria (colletiva): in che modo il passato incide sull'attuazione della diplomazia?</i> <i>Diplomacy with (Collective) Memory: How the Past Influences the Diplomatic Intercourse?</i>	Cvijeta Brajičić: Words of Italian Origin in the Written Legacy of Stefan Mitrov Ljubiša 499 <i>Parole di origine italiana nell'eredità scritta di Stefan Mitrov Ljubiša</i> <i>Besede italijanskega izvora v pisni zapuščini Stefana Mitrova Ljubiše</i>
Andrej Kirbiš: The Impact of Educational Habitus on Subjective Health and Substance Use and the Moderating Effect of Gender: Findings from a Nationally Representative Study of Slovenian Youth 469 <i>L'influenza dell'habitus educativo sulla salute soggettiva e l'uso delle sostanze e il ruolo di moderazione del genere: analisi di indagine rappresentativa della gioventù slovena</i> <i>Vpliv izobraževalnega habitusa na subjektivno zdravje in uporabo substanc ter moderatorska vloga spola: analiza reprezentativne raziskave slovenske mladine</i>	OCENE/RECENSIONI/REVIEWS <i>Gerhard Giesemann:</i> Teologija reformatorja Primoža Trubarja (Žiga Oman) 513 <i>Roland Kaltenegger:</i> Die Operationszone 'Adriatisches küstenland'. Der Kampf um Triest, Istrien und Fiume 1944–1945 (Klemen Kocjančič) 514 Kazalo k slikam na ovitku 516 <i>Indice delle foto di copertina</i> 516 <i>Index to images on the cover</i> 516
Nives Lenassi & Sandro Paolucci: Italijanski in slovenski jezik ekonomije in poslovanja: anglicizmi med citatnimi zapisi in pomenskimi kalki 485 <i>Italian and Slovenian Economics and Business Vocabulary: Anglicisms as Citation Loans and Semantic Calques</i> <i>L'italiano e lo sloveno dell'economia e degli affari: anglicismi tra prestiti integrali e calchi semantici</i>	

RODBINA HOMPOŠKIH

*Martin BELE*Univerza v Mariboru, Filozofska Fakulteta, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenija
e-mail: martin.bele@gmail.com

IZVLEČEK

Tema pričujočega članka je bila raziskava geneze, delovanja in dosežkov rodbine, katere pripadniki so v 12. in 13. stoletju živeli in delovali na gradu Hompoš. Najprej smo obravnavali njen izvor, zatem pa še politično participacijo njenih posameznih članov. V času, ko je rodbina nastala in delovala, je bilo politično stanje na področju današnje slovenske Štajerske precej nestabilno. V nasprotju z mnogimi drugimi pripadniki spodnještajerskega lokalnega plemstva 13. stoletja, ki so svoje korenine lahko iskali na današnjem avstrijskem Štajerskem, Spodnjeavstrijskem ali celo Bavarskem, so Hompoški v prostor slovenskega Podravja zelo verjetno prišli iz današnje avstrijske Koroške.

Ključne besede: gospodje Hompoški, gospodje Mariborski, današnja slovenska Štajerska, 12. in 13. stoletje, grof Bernhard Spanheimski, Otokar II. Přemysl, Bela IV., štajerski deželni zbori, ministeriali

LA STIRPE DI HOMPOŠ

SINTESI

L'articolo è una ricerca sulla genesi, le attività e i successi della stirpe della quale i membri nel XII e XIII secolo vivevano e operavano nel castello Hompoš. All'inizio abbiamo trattato la genesi della stirpe, poi la partecipazione politica dei singoli membri. L'area dell'odierna Stiria slovena, nel periodo nel quale nacque la stirpe e nel quale agiva, era molto instabile. A differenza di molti altri nobili locali della Stiria inferiore del XIII secolo con radici famigliari nella Stiria austriaca, nella Bassa Austria o addirittura nella Baviera, la stirpe di Hompoš arrivò nell'area della Podravje molto probabilmente dall'odierna Carinzia austriaca.

Parole chiave: nobili di Hompoš, nobili di Maribor, Stiria slovena odierna, XII e XIII secolo, Bernardo di Spanheim, Ottocar II di Boemia, Béla IV d'Ungheria, consiglio regionale della Stiria, ministeriali

UVOD¹

Namen pričujočega članka je raziskati poreklo ter delovanje rodbine, ki je v 12. in 13. stoletju imela svoj sedež na gradu Hompoš (*Haus am Bacher*) v Hočah, v katerem od leta 2008 domuje Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede (<http://www.fkbv.um.si/index.php/o-fakulteti/zgodovina> (13. 7. 2020)). Rodbina je bila politično aktivna v času od prve polovice 12. stoletja, izumrla pa je nekje v zadnji četrtini 13. stoletja. Pri pisanju smo uporabljali tako avstrijsko kot slovensko znanstveno literaturo ter zbrane vire. Med slednjimi je kot prvo treba omeniti zbrano listinsko gradivo za zgodovino nekdanje vojvodine Štajerske, ki so ga v 19. in 20. stoletju zbrali in izdajali Joseph von Zahn (UBSt I-III), Heinrich Appelt in Gerhard Pferschy (UBSt IV), Franc in Milko Kos (Gradivo IV-V) ter France Baraga (na podlagi gradiva Boža Otorepca) (Gradivo VI). Prav tako smo uporabljali še gradivo za srednjeveško zgodovino Koroške (MDC I-VIII), ki sta ga zbirala August von Jaksch in Hermann Wiessner. Na tem mestu je treba tudi omeniti, da Hompoških ne najdemo omenjenih nikjer v vodilnem narativnem viru za zgodovino vzhodnoalpskih dežel druge polovice 13. stoletja, to je v izredno obsežni Avstrijski rimani kroniki. Prav tako jih ni najti v t. i. Deželni knjigi Avstrije in Štajerske.

V preteklosti so se medievisti in kastelologi z rodbino Hompoških že srečevali, a so jo pogosto omenjali le bolj ali manj bežno in v povezavi z neko drugo temo. Najprej (leta 1938) se je enega izmed njih s par besedami dotaknil Ljudmil Hauptmann, ki je sicer pisal o Mariborskih (Hauptmann, 1938, 81). Leta 1962 jih je v zvezi s svojo študijo o današnji slovenski Štajerski omenjal Hans Pirchegger (Pirchegger, 1962, 22, 96–97, 116–117). Na kratko jih je obravnaval tudi Jože Koropec, namreč v povezavi z zgodovino Razvanja in Hoč (Koropec, 1970, 76; Koropec, 1996, 6–7). Zastran gradu sama sta jim nekaj besed namenila Ivan Jakič in Ivan Stopar (Jakič, 1997, 133; Stopar, 1990, 55). Nekoliko podrobneje se je z rodbino v monografiji *Vitez in grad* ukvarjal Dušan Kos. Tudi v primeru Kosove monografije je šlo za enciklopedičen pregled velike večine kranjskih in štajerskih gradov pred letom 1500, grad Hompoš pa je bil le eden izmed teh (Kos, 2005, 289–290). V zadnjih letih sta dotični grad in rodbino omenjala še Peter Štih in Tone Ravnikar, a to v povezavi z nastankom gradu na mariborski Piramidi (Štih, 2006, 251; Ravnikar, 2014, 24). V sledečih vrsticah bomo skušali omejeno rodbino, njen izvor in njene najpomembnejše člane predstavili kar se da celovito.

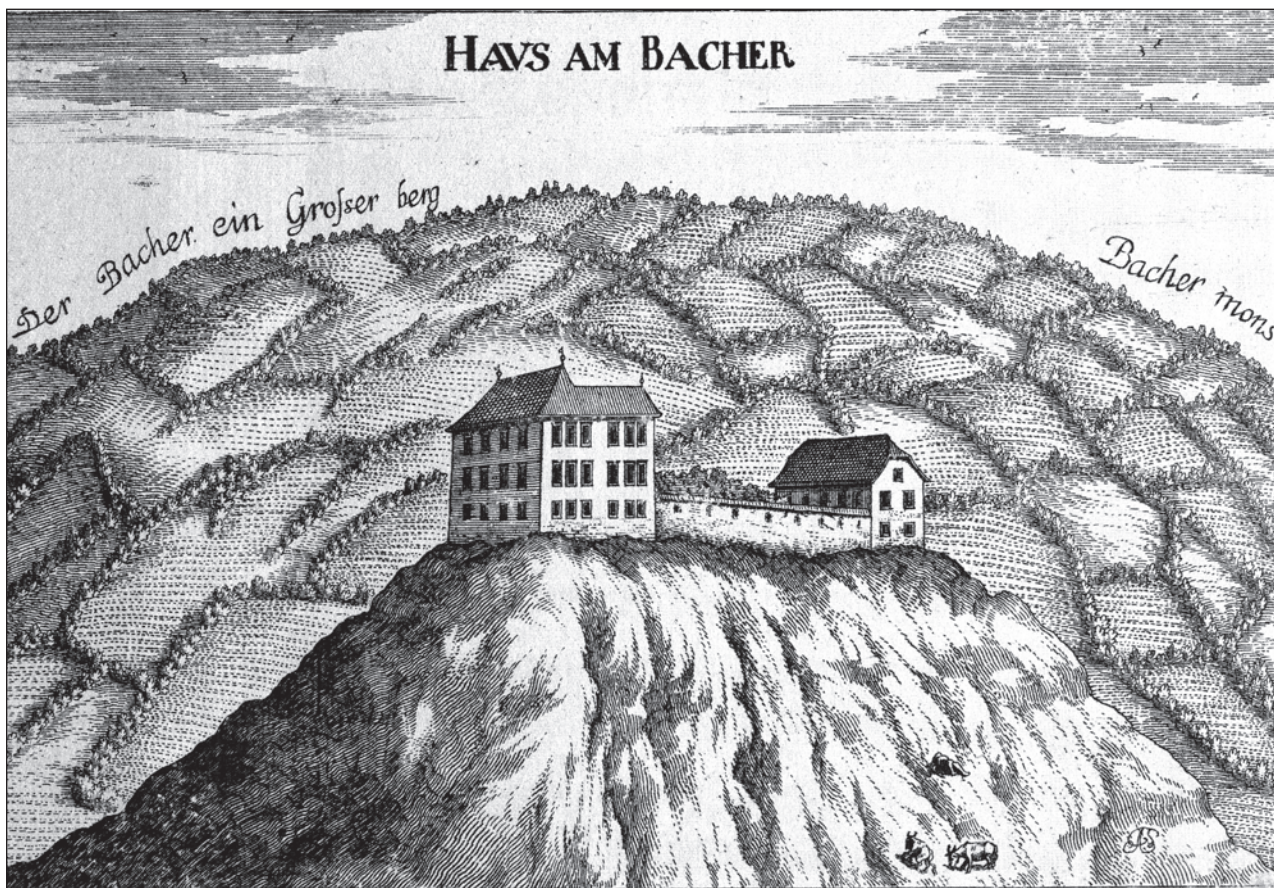
SPLOŠEN POLITIČNI PREGLED

Prihod hompoške rodbine na področje današnje slovenske Štajerske je treba brez dvoma povezati z dinastijo Spanheimov. Izvor slednjih je sicer treba iskati na Frankovskem, v Porenju, od koder so se zaradi poročnih povezav preselili na Koroško. Prednik koroških Spanheimov po imenu Sigfrid se je poročil z Rikardo, hčerjo in edino dedinjo grofa Engelberta IV. iz rodu Sighardingov, ki so bili nosilci različnih grofovskih uradov in visokih cerkvenih naslovov. Sigfrid je preko žene pridobil sighthardinske posesti na Koroškem in so posledično tam postali eni izmed najmočnejših velikašev. Po letu 1122 so imeli v svojih rokah tudi koroški vojvodski naslov. Z današnjim slovenskim Podravjem je bil še najbolj povezan Sigfridov in Rikardin vnuk Bernhard, med drugim ustanovitelj vetrinjskega samostana (Štih, 2003, 55–65, 73). Svoje posestne pozicije je grof Bernhard imel na Koroškem v okolici Velikovca ter v Podravju, Posavinju in celo Posavju. Velik del dotičnih posesti je pridobil na račun rodbine Askvincev, ki jih je v prvih letih 12. stoletja uničujoče vojaško porazil. Posledično je Bernhard med drugim pridobil velike dele Dravske doline med Mariborom in Dravogradom (Vita Chunradi, 1854, 67).

Leta 1147 je Bernhard na drugem križarskem pohodu izgubil življenje, po njem pa je njegova posestva v Podravju dedoval štajerski mejni grof Otokar III. iz rodbine Otokarjev, ki velja za utemeljitelja kasnejše vojvodine Štajerske. Otokar III., sploh eden najpomembnejših pripadnikov svoje dinastije (†1164), je v naslednjih letih načrtno izgrajeval svojo oblast na Štajerskem. Otokarja je nasledil njegov sin Otokar IV., ki pa v življenju ni imel toliko sreče, kot njegov oče (Štih & Simoniti, 2009, 96–99; Bele, 2019, 639). Bolehal je namreč za gobavostjo in je bil brez otrok. Umril je spomladi 1192, za njim pa je vojvodino Štajersko dedoval avstrijski vojvoda Leopold V. († 1194) iz dinastije Babenberžanov. Po njegovi smrti je tako Avstrijo kot Štajersko prevzel sin Leopold VI., slaven zaradi svojih odličnih diplomatskih sposobnosti. Leta 1230 je Leopolda v obeh vojvodinah nasledil sin Friderik II. Prepirljivec, vihrav in trmast človek, ki se je kmalu začel zapletati v spore s svojimi sosedi. Posledično je cesar proti njemu sprožil sodni postopek in mu odvzel državne fevde (Lechner, 1994, 32–84).

Friderikovi sosedi so se naenkrat začeli vojskovati z njim, slednjič pa je na prizorišče pripotoval tudi cesar osebno. Kljub vsemu je Babenberžanu v nekaj letih uspelo osvojiti nazaj obe vojvodini. Kmalu po umiritvi situacije pa se je vojvoda Friderik II. Prepirljivec ponovno začel zapletati v spore

¹ Članek je nastal v okviru programske skupine Oddelka za zgodovino na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru P6-0138: *Preteklost severovzhodne Slovenije med slovenskimi zgodovinskimi deželami in v interakciji z evropskim sosedstvom*, ki ga financira ARRS.

Slika 1: Grad Hompoš, *Topographia Ducatus Stiriae Georga Matthäusa Vischerja, 1681* (Vir: Wikimedia Commons).

s sosedi in junija 1246 slednjič izgubil življenje v bitki z ogrskim kraljem Belo IV. (Dopsch et al., 1999, 191–193; Bele, 2018, 633). Prepirljivec ni imel potomcev, tako da se po njegovi smrti v Avstriji in na Štajerskem začel boj za oblast med različnimi zunanji tekmeči. Kakor se zdi, se je mnogo lokalnih plemičev začelo okoriščati na račun cerkvenih posesti. Za babenberško dediščino so se borili razni posamezniki, od katerih sta slednjič zmagala že ogrski kralj Bela IV. ter mladi češki kralj Otokar II. Přemysl. Bela IV. si je uspel priboriti Štajersko, Otokar II. Přemysl pa Avstrijo (Lechner, 1994, 307–308). V nekaj letih pa se je plemstvo na Štajerskem uprlo in od tam izgnalo nepriljubljenega slavonskega bana Štefana, ki je tam pred tem vladal v imenu kralja Bele. V nastalo situacijo se je (na strani Štajercev) vmešal kralj Otokar II. in Belo IV. leta 1260 premagal v bitki (pri Groißenbrunnu). S tem je sam postal gospodar na Štajerskem (Hoen-sch, 1989, 51–55).

Leta 1273 je bil za vladarja izvoljen grof Rudolf Habsburški. Otokar Rudolfa nikakor ni hotel priznati, zato sta se moža zapletala v vedno večje diplomatske spore. Le-ti so slednjič prerasli v še en

oborožen spopad. Pri Dürnkrutu v bližini Dunaja so se sile obeh vladarjev spopadle konec avgusta 1278, češki kralj Otokar pa je tedaj – v ne povsem jasnih okoliščinah – poleg bitke izgubil tudi življenje. Konec leta 1282 je kralj Rudolf svojima sinovoma podelil Avstrijo in Štajersko (poleg tega sicer tudi Kranjsko in Slovensko marko). Umrli je poleti 1291 in bil pokopan v stolnici v Speyerju (Reifenscheid, 2006, 365, 367–371). Rudolfov sin Albreht se zatem ni uspel povzpeti na vladarski prestol in je bil nekaj časa zaposlen s težavami na Štajerskem in Koroškem (MDC VI, št. 202, 205, 207, 211–212, 249, 256–257, 259; Rexroth, 2005, 90). Sredi leta 1292 je to uspelo porenskemu grofu Adolfu Nassauskemu. Slednji se je v sledečih letih moral soočiti z vedno večjimi težavami, Albreht pa je slednjič dosegel, da je bil Adolf junija 1298 odstavljen. Hkrati je uspel izsiliti svojo lastno izvolitev. Julija 1298 sta se smrtna sovražnika spopadla v bitki pri Göllheimu (v bližini Wormsa), iz katere se Adolf ni uspel vrniti živ. Albreht se je dal nato ponovno izvoliti in je bil v aachenski stolnici kronan konec avgusta (Niederstätter, 2001, 104–106; Hartmann, 2006, 379–380).

ZAČETKI RODBINE

Na tej točki raziskave se moramo, z namenom da raziščemo izvor rodbine Hompoških, vrniti k Bernhardu Spanheimskemu. Bernhard je omenjen v šentpavelski tradicijski knjigi, ko konec marca 1124 potrjuje neko svojo daritev šentpavelskemu samostanu. Med pričami tega Bernhardovega dejanja najdemo tudi moža po imenu *Wernherus de Huzi*, ki je bil prvi znani Hompoški (UBSt I, št. 110; Gradivo IV, št. 82). Ime Verner je bilo v rodbini vodilno tudi v naslednjih generacijah, zato je v virih večkrat težko ločiti pripadnike različnih generacij. Po vsem povedanem lahko sklepamo, da so predniki kasnejših Hompoških v svojo novo domovino na spodnjem Štajerskem zelo verjetno prišli iz spanheimskih posesti na Koroškem in to kmalu po zgoraj omenjeni Bernhardovi osvojitvi askvinskih podravskih posesti. Pri tem so se razlikovali od mnogih drugih kasnejših spodnještajerskih plemičev, ki so na današnje slovensko Štajersko (v nekem drugem kontekstu) prispeli iz Traungauua (npr. Mariborski) ali celo Bavarske (npr. Ptujski) in sicer generacijo ali dve kasneje.

V zvezi z izvorom rodbine Hompoških je treba na tem mestu omeniti še rodbinske povezave med Hompoškimi ter Meljskimi in Mariborskimi, na katere v svojem delu o Mariboru v 13. stoletju opozarja Tone Ravnikar (Ravnikar, 2020, 15–17). Ime Verner se je na začetku 13. stoletja pojavljalo pri obeh rodbinah (UBSt II, št. 60), zato lahko sklepamo na njuno sorodstveno povezavo. Prav tako najdemo Henrika iz Melja in Vernerja iz Hompoša v isti skupini prič že v listini iz leta 1181 (GZM I, št. 10). Meljski so bili, kot kaže, fevdniki šentpavelskega samostana (Mlinarič, 1980, 218). Slednjega je leta 1091 ustanovil Engelbert I., oče Bernharda Spanheimskega, Bernhard pa je po letu 1106 postal šentpavelski odvetnik (Štih, 2003, 59, 64, 73). Sklepali bi torej lahko, da je potrebno tudi izvor Meljskih iskati na Koroškem, oz. da so bili Meljski in Hompoški potomci iste rodbine. O rodbinskim povezavam med Hompoškimi in Mariborskimi bo govora v nadaljevanju.

Domači grad rodbine je verjetno nastal v prvi četrtini 12. stoletja (domnev glede njegovega nastanka je več), morda na podlagi gradbenega materiala iz antičnega grobišča med Razvanjem, Pohorskim dvorom in Hočami (Bolta & Gabrovec, 1975, 301). Beseda sama (torej Hompoš, *Haus* oz. *Domus*) je pomenila (posvetno) zidano in utrjeno stavbo, prvo svoje vrste v tedanji širši okolici (Kos, 2005, 289). Domnevamo lahko, da je bil zgoraj omenjeni Verner Hompoški eden izmed vojakov Bernharda Spanheimskega, ki so se v začetku stoletja borili proti Askvincem. Kot nagrado za vojaško službo je bil morda nagrajen s posestjo na novo osvojenem

ozemlju, kjer je nato zgradil svoj grad. Po drugi strani je pri Vernerju iz leta 1124 morda šlo že za pripadnika naslednje generacije, medtem ko se je v tem primeru proti Askvincem bojeval njegov oče. Bilo bi sicer možno, da je grad ob prihodu majhne Bernhardove vojske v začetku 12. stoletja že stal. V tem primeru je bil zgrajen morda v drugi polovici 10. stoletja, ko je na istem območju obstajala t. i. Rahvinova grofija (Gradivo II, št. 470, 487). To bi sicer pomenilo, da je (v do danes ohranjenih virih) ostal neomenjen kar stoletje in pol, ob Bernhardovi zmagi pa ga je prevzel njegov vojak Verner – v boju proslavljen z junaštvi in zato tudi nagrajen.

Po letu 1147 so Hompoški postali štajerski ministeriali oz. člani štajerske deželne zveze, kar so ostali tudi po letu 1246 oz. vse do svojega izumrtja. V šentpavelski tradicijski knjigi najdemo za čas okrog leta 1150 (po drugem datiranju med letoma 1164 in 1180) med pričami omenjenega Vernerja Hompoškega (UBSt I, št. 330; Gradivo IV, št. 476; MDC III, št. 1075). Isti Verner (tokrat že v otokarskem spremstvu) se je omenjal tudi v letih 1164 (UBSt I, št. 482) in (v listini za Šentpavel) leta 1181 (UBSt I, št. 617). Morda je šlo pri njem za sina Vernerja iz leta 1124. Sredi 12. stoletja se sicer pojavita tudi Majngot (*Meingoto*) de Hus ter Peregrin (*Pilgrim*) de Domis, vendar se zdi njuna pripadnost rodbini Hompoških vprašljiva (MDC III, št. 1180, 1377/II,).

Kar se tiče sorodstvenih povezav med Hompoškimi in Mariborskimi (Ravnikar, 2020, 15–16), nam glede tega precej razkrije podatek iz zapisa, nastalega med letoma 1180 in 1204. Iz njega razberemo, da je Kunigunda iz Hompoša, z dovoljenjem meranskega vojvode (Bertolda IV. Andeškega) (Appelt, 1955, 151–152) ter z dovoljenjem svojega (neimenovanega) moža (predpostavljamo, da Vernerja (III.)) in svojih (neimenovanih) bratov prodala šentpavelskemu samostanu pet kmetij in vinograd v okolici Maribora (Gradivo IV, št. 654; MDC III, št. 1272). Medtem, ko eksplicitno dovoljenje meranskega vojvode (*„licentia ducis Merenie“*) ni jasno, je šlo pri dotični Kunigundi zelo verjetno za sorodnico zgodnjih Mariborskih, oz. je šlo za Mariborske pri njenih neimenovanih bratih (Ravnikar, 2020, 15–16).

V generaciji po Kunigundi je eden izmed sinov tako dobil ime iz njene rodbine. Šlo je za Konrada Hompoškega, medtem ko se je ime Verner kakopak tudi ohranilo. Konrada najdemo ob pregledu seznama šentpavelskih posesti. Seznam je bil sestavljen nekje med letoma 1193 in 1220. Navedene posesti so predhodniki takratnega opata Ulrika (1192–1222) dali v fevd, on pa jih zatem ni zmozel zopet pridobiti samostanu. Konrad Hompoški je s svojimi brati v fevdu imel dve vasi, Apače in Ročico ter še nekaj fevdov drugje (*„et in alio loco“*) (Gradivo IV, št. 855 (VI); MDC III, št. 1426 (VI); Ginhart, 1969, 491–496).

Opat Ulrik je tudi trdil, da sam ni dal v fevd nobenih samostanskih posesti. Glede na povedano lahko sklepamo, da so Hompoški bratje omenjeno posest dobili v last še preden je Ulrik postal opat.

Imen vseh Konradovih bratov se iz virov ne da izvedeti, kot rečeno pa je bil vsaj eden izmed njih Verner (IV.). Slednjega najdemo (skupaj s Konradom) tudi leta 1202. Oba tedaj pričata v listini vojvode Leopolda VI. (katerega ministeriala sta bila) za vetrinjski samostan (Gradivo V, št. 42). Vernerja nato najdemo še v vetrinjski listini tri leta kasneje (MDC IV/1, št. 1575). Nekje v času šentpavelskega opata Ulrika je Verner („*de castro quod vocatur Hūs*“) od samostana dobil še tri marke, da mu je ta nato odstopil neki vinograd in kmetijo („*vineam unam cum euba*“) (MDC III, št. 1421 (V)).

Direktnih podatkov o tem, kaj se je s Hompoškimi dogajalo v naslednjih treh desetletjih nimamo. Sicer ni nobenega razloga za domnevo, da so se obnašali drugače kot drugi lokalni štajerski ministeriali. Razlogov za to je toliko manj, če imamo pred očmi dejstvo, da člani obravnavane rodbine nikoli niso bili med močnejšimi Štajerci – niti na lokalnem nivoju. Glede na to si – če so hoteli preživeti – samostojne politike niti niso mogli privoščiti. Sklepamo torej, da so njihovi pripadniki v prvih treh desetletjih 13. stoletja zvesto služili vojvodi Leopoldu VI. in bili zatem – v sozvočju z ostalimi – ogorčeni nad zaletavostjo njegovega sina. V drugi polovici tridesetih let 13. stoletja so se za kratek čas najbrž pridružili cesarju in nasprotnikom vojvode Friderika Prepirljivca, zatem pa s sklonjenimi glavami ponovno sprejeli njegovo nadoblast. Po Prepirljivčevi smrti (leta 1246, ko na Štajerskem ni bilo gospodarja, ki bi kaznoval nasilništva (Liechtenstein, 1888, 259–260 (kitica 1677); Liechtenstein, 2000, 580–581 (kitica 1677), 660 (Inhaltsübersicht)), so očitno zaslutili priložnost za politično in posestno okrepitev in posledično ponovno pustili več sledi v pisnih virih.

HOMPOŠKI PO IZUMRTJU BABENBERŽANOV

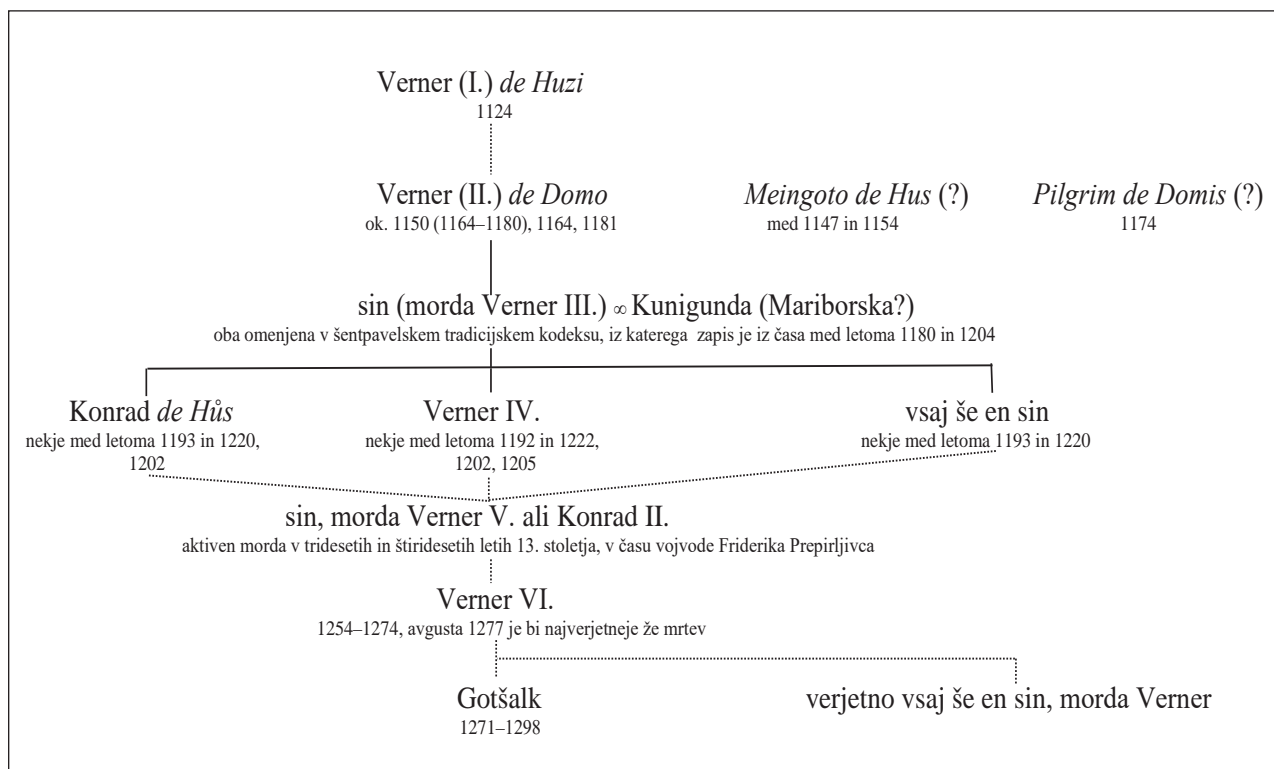
Kakor se zdi, so se razni spodnještajerski plemiči med letoma 1246 in 1254 (ko je slavonski ban Štefan na Štajerskem kot glavar prevzel oblast), kjer se je le dalo, okoriščali z nezavarovanimi cerkvenimi posestmi. Oholi ban Štefan je v naslednjih letih to očitno skušal popraviti in s tem dodobra razburil štajersko plemiško javnost (Dopsch et al., 1999, 453). Med ministeriali, ki so zdaj morali zadoščevati za v preteklosti storjeno škodo, so bili tudi Hompoški, ki se jim veliki skok med pomembnejše štajersko plemstvo očitno ni posrečil.

Vernerja Hompoškega, ki ga v virih srečujemo v petdesetih, šestdesetih in sedemdesetih letih 13. stoletja, najbrž ne smemo prištevati v generacijo

neposredno za Vernerjem IV. Omenjena moža bi smeli mnogo bolj gotovo smatrati za deda in vnuka, ne pa očeta in sina. Če je omenjena hipoteza pravilna, nam ostaja ime moža iz generacije med njima za vedno izgubljeno, ugibamo pa lahko, da mu je bilo ime Verner ali Konrad.

V virih prvič srečamo Vernerja VI. (?) konec leta 1254. V Mariboru zbrani (in s strani Ogrov podprti) štajerski plemiči, ki so tedaj predstavljali politični vrh v deželi, so na Vernerja tedaj zelo pritiskali. Leta se je nato pred njimi s prisego zavezal, da bo za storjeno škodo vetrinjskemu samostanu do prihodnje Velike noči izplačal 12 mark novih denaričev (Gradivo VI, št. 252). Nekaj zelo podobnega se je zgodilo še sredi januarja naslednjega leta (1255) v Gradcu. Štajerski deželni sodnik Gotfrid II. Mariborski, ter štajerski maršal Friderik V. Ptujski, sta tedaj zasegla posestva nekaj plemičev, jih ocenila ter jih nato izročila komendi Nemškega viteškega reda v Gradcu. Ta bi jih nato lahko uživala, dokler imenovani plemiči ne bi dali redu zadoščenja oz. popravili prizadejane krivice. Med gospodi, ki jih je doletela omenjena kazen je bil tudi Verner Hompoški, ki se mu je zaseglo posest v Bohovi (kake tri kilometre vzhodno od Hompoša samega), očitno vredno 100 mark („*[...] bona tua Werenhere de Haūs, dicta Bochew, pro marcis C assignamus [...]*“) (Gradivo VI, št. 259; GZM I, št. 88; Koropec, 1996, 7; Kos, 2005, 290). Glede na zgoraj navedena primera lahko sklepamo, da Verner po letu 1254 ni bil pretirano navdušen nad ogrsko oblastjo v deželi. Morda je bil celo aktivno udeležen v proti-ogrskem uporu (kake neposredne informacije glede tega sicer ni), vsekakor pa je moral biti vesel, ko so konec desetletja na Štajerskem zagospodarili Čehi.

V šestdesetih in sedemdesetih letih 13. stoletja srečujemo Vernerja VI. kot pričo v raznih štajerskih listinah in sicer na vsakih nekaj let. Glede na položaje, ki jih je imel v spiskih prič lahko sicer sklepamo, da je bil med zadnjimi plemiči dežele, v nekaj primerih sploh komaj še vreden omembe (UBSt III, št. 284; UBSt IV, št. 306, 309; 352, 383, 390, 410, 469, 518, 523; Koropec, 1996, 7). Po drugi strani se je skozi leta udeležil kar šestih deželnih zborov in s tem presegel mnogo mogočnejših štajerskih plemičev svojega časa. Kakor mnogi drugi Štajerci se je tedanji Hompoški v šestdesetih in sedemdesetih letih – kot deželnoknežji ministerial – često zadrževal v Gradcu (pa tudi Mariboru in drugih štajerskih mestih) ter bil na nek način vpleten v štajersko politično dogajanje. V tem kontekstu je bil na zborih štajerskega deželnega plemstva tudi prisoten (UBSt III, št. 155, 162, 284; UBSt IV, št. 306, 309, 328, 352, 390, 469, 518, 523). Temu navkljub lahko brez pomisleka zaključimo, da v tedanji štajerski deželni zvezi ni imel večjega političnega vpliva, da njegovega vpliva na druge štajerske plemiče

Slika 2: Poskus rekonstrukcije družinskega drevesa rodbine Hompoških.

pravzaprav skoraj ni bilo, oz. da je bil pri raznih prelomnih dogodkih bolj oddaljeni opazovalec kot pa odločilni akter.

V Gössu (pri Leobnu na avstrijskem Štajerskem) se je poleti 1274 odvilo veliko zborovanje štajerskega plemstva, ki so se mu pridružili tudi nekateri plemiči iz Avstrije. Čeških plemičev ni bilo, prav tako pa se tam očitno ni odvil kak sodni postopek. Veliko bolj verjetno je, da je šlo za zborovanje brez deželnega kneza, kjer se je deželno plemstvo celo organiziralo proti njemu oz. razpravljalo, kako se znebiti njegove nadvlade. Med navzočimi je bil tudi Verner. Zelo možno je, da je bil na tej točki resnično tudi sam naveličan avtoritarne vlade češkega kralja, po drugi strani pa si ni mogel privoščiti močnih sovražnikov in je tako pač trobil v isti rog kot vsi ostali (UBSt IV, št. 518; Muchar, 1850, 361–362; Koropec, 1996, 7; Krones, 1865, 71–72.). Dobri dve leti kasneje, ko so se najpomembnejši štajerski in koroški plemiči zbrali v Reinu, da bi tam razglasili svojo privrženost Rudolfu Habsburškemu (UBSt IV, št. 600). Vernerja ni bilo med navzočimi (dogodek se je zapisal v zgodovino kot Reinska prisega oz. Reiner Schwur). Obstaja sicer verjetnost, da je bil tedaj že pokojni, po drugi strani pa najbrž tudi ni bil dovolj pomemben za tovrstno srečanje. V primeru omenjenega srečanja v Reinu namreč ni šlo za množično plemiško zborovanje, temveč očitno za vojni posvet le najpomembnejših.

GOTŠALK – ZADNJI PRIPADNIK RODBINE

Kakšna je bila Vernerjeva končna usoda ne vemo, prav tako ni čisto jasna usoda naslednje generacije Hompoških. Verner VI. je s svojim pospešenim političnim udejstvom v šestdesetih in sedemdesetih letih morda skušal kompenzirati za svoje nesrečno družinsko življenje. Sina soimenjaka, ki bi za njim prevzel krmilo in vodil družinsko politiko v srečnejšo prihodnost, kot kaže ni bilo. Ime Verner se sicer pojavi v prav vseh prej znanih generacijah rodbine. Na podlagi tega tudi sklepamo, da je tak sin obstajal tudi v generaciji neposredno po Vernerju VI., a mu morda ni uspelo preživeti otroških let.

V zapisih iz kasnejših desetletij srečamo po Hompošu imenovanega moža po imenu Gotšalk (UBSt IV, št. 410; GZM II, št. 22, 39, 74, 80; MDC VI, št. 238). Povezava med Vernerjem VI. in Gotšalkom spet ni povsem gotova. Jože Koropec je Gotšalka sicer omenjal, a se do njegove funkcije v družini žal ni opredelil (Koropec, 1996, 7). Dušan Kos domneva, da je bil Gotšalk Vernerjev sin, pri čemer se najbrž ne moti (Kos, 2005, 290). Če to drži, je bil Gotšalk morda drugi sin (z imenom iz materine rodbine) ali pa je bil ob rojstvu morebiti določen za duhovniško službo (*Godescalc*, dobesedno „Božji služabnik“). Medtem eventualni prvorojenec s starim bojevniškim imenom (po imenu Verner, torej *Warinheri*, *Wernher*

oz. dobesedno „Vojska, ki varuje“) nikoli ni dosegel polnoletnosti in tako tudi nikoli ni stopil na politično prizorišče. Posledično je njegovo mesto moral prevzeti Gotšalk. Vse to pa lahko le predpostavljamo, saj ne gre za z neovrgljivimi viri podprta dejstva.

Gotšalka najdemo v virih omenjenega med letoma 1271 in 1298. V listini, kjer ga srečamo prvič, je med pričami omenjen tudi Verner VI. (UBSt IV, št. 410; GZM II, št. 22). Slednji je bil nekje do sredine avgusta 1277 že pokojni. Tedaj v neki listini namreč srečamo samo še Gotšalka (GZM II, št. 39). Obe omenjeni listini sta sicer izdala Nikolaj in Hadmar, sinova Ulrika iz Lučan (na severni strani avstrijsko-slovenske meje) in medtem, ko je prvo pečatil Verner (Gotšalk pa je bil med pričami), je drugo pečatil Gotšalk, Verner pa se ni več omenjal. Studeniški samostan je bil sicer še v letih 1307 in 1312 zavezan, da se ga letno spominja (RHSt I, št. 449 Koropec, 1996, 7). Zatem Gotšalka najdemo šele leta 1292 in sicer kot pričo v šentpavelski listini, izdani v Mariboru. Šentpavelski opat je tedaj izjavil, da je nek spor med samostanom in mariborskim sodnikom končan. Med tistimi, ki so bili navzoči pri omenjeni poravnavi, je bil tudi *Gotschalch von dem Hause* (MDC VI, št. 238; GZM II, št. 74). Ko je v začetku leta 1296 Leopold Konjiški Žičam izročal štiri kmetije na Pohorju, je Gotšalk listino pečatil. Leta 1298 je Ptujskim prodal Šetarovo (vzhodno od Hrastovca) (GZM II, št. 80; Koropec, 1996, 7). Po vsem povedanem lahko zaključimo, da tudi Gotšalk ni bil pomemben na ravni celotne vojvodine, temveč se je očitno vpletal le v tekoče lokalne zadeve, dogodkov v Gradcu pa se morda sploh ni več udeleževal. V primerjavi s svojim očetom je bil torej celo politično šibkejši, čeprav je bil tudi vpliv Vernerja VI. neznatn.

SKLEP

V zadnjih dveh ali treh desetletjih 13. stoletja so se do hompoške posesti uspeli dokopati Mariborski (Kos, 2005, 290). Podrobnosti ponovno niso znane, a leta 1284 se je po Hompošu imenoval Henrik, leta 1305 pa Kuncel (*Chuentzel ab dem Haus* oz. Konrad) in Rajnpreht (GZM II, št. 112, 114; Jakič, 1997, 133; Koropec, 1996, 7). Vsaj pri Rajnprehtu (ki ga najdemo omenjenega še v letih 1308 in 1311) je z gotovostjo šlo za Mariborskega (GZM II, št. 114, 121–122; GZM III, št. 7). Rajnpreht (I.) se je leta

1314 odpovedal neki posesti v korist žičke kartuzije. To je storil v kapeli svojega gradu *quod dicitur Haus* (GZM III, št. 31). Rajnprehtov sin Oton (II.) se je še leta 1331 imenoval *her Ott von dem Haüs der Marchpurger* (GZM III, št. 131; Kos, 2005, 290, 330 (Genealoška preglednica 60: Maribor)).

Kaj se je v rodbini Hompoških dogajalo v zadnjih dveh ali treh desetletjih 13. stoletja ni znano. Kot smo videli, sta bili rodbini tedaj sorodstveno prepleteni že kar nekaj časa. Medtem je hompoška rodbina v Gotšalkovem času morda izgubila vse upanje na otroke in se je svojo posest pač odločila prepustiti (daljnim) sorodnikom.

V istih letih (oz. nekje med letoma 1276 in 1281) je „posebna ekspertna skupina“ na Dunaju sestavljala že omenjeno Deželno knjigo Avstrije in Štajerske. V tej kratki knjigi (kjer kar mrgoli raznoterih napak) Hompoških, kot rečeno, ne najdemo. Delo sicer (med drugim) našteva posestva in rodbine, ki jih je dinastija Otokarjev (leta 1147) podedovala po grofu Bernhardu Spanheimskem. Tako se med rodbinami, ki so jih Otokarji dobili po Bernhardu omenjeni npr. Mariborski (*„die von Marpurch“*), kar pa ni točen podatek (Landbuch von Österreich und Steier, 708). Po drugi strani bi v omenjeno kategorijo spadali ravno Hompoški, a jih med naštetimi rodbinami ni najti. Deželna knjiga je sicer nastala kot eden izmed ukrepov kralja Rudolfa Habsburškega, ki se je pripravljal na prevzem nekdanjih Babenberških dežel. Njenim sestavljalcem se je torej zdelo najpomembneje dokazati zakonit izvor babenberške posesti, ki bi jo zdaj lahko prevzel nekdo iz Rudolfove dinastije (Štih, 2006, 244–246, 252–253). Popolnoma zanesljiv seznam prav vseh prevzetih rodbin je moral biti v tistem trenutku drugotnega pomena, predvsem v primeru Hompoških, katerih obskurna rodbina je bila v trenutku nastanka omenjenega besedila že v poslednjih vzdihljajih.

Dandanes se rodbine Hompoških spominjamo predvsem kot stanovalcev (in verjetnih graditeljev) prve utrjene in zidane stavbe v širši okolici in ne spričo kakega posebej omembe vrednega političnega uspeha. Za razliko od njih so nekateri pripadniki drugih rodbin štajerske deželne zveze v turbulentnem 13. stoletju uspeli napraviti bleščeče kariere. Hompoški so medtem stopicali na mestu in slednjič ostali brez potomstva. Kot ugotavljamo, jim torej trajnejšega pečata v zgodovini slovenskega Podravja ni uspelo pustiti.

THE NOBLE FAMILY OF HOMPOŠ

*Martin BELE*University of Maribor, Faculty of Arts, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenia
e-mail: martin.bele@gmail.com

SUMMARY

The intention of the present article is to research the pedigree and activities of the noble family, that had its seat at the castle of Hompoš, above Hoče. While writing, we used Austrian and Slovenian scientific literature as well as gathered archival sources. It has to be mentioned, that we cannot find the family anywhere in the leading source of the second half of the 13th century, the so-called the Austrian Rhyme Chronicle. At the beginning of the 12th century, the area along the Drava river in today's Slovenia, was conquered by count Bernhard of Spanheim. At the middle of the century it passed to the Styrian margraves (dukes). The timeline of the known members of the Hompoš family begins at the onset of the 12th century – they might have been Bernhard's soldiers. The later family members from Hompoš were – legally speaking – Styrian ministerials. They testified in different less important documents and attended Styrian ducal events, but never played any important political role. During the span of the 13th century there were other local noble families in today's Slovenian Styria which managed to substantially increase their political strength. This was not the case with the family of Hompoš. Its members only ever stayed influential at a local level. During the last three decades of the 13th century they finally ran out of strength. Obviously, there were no more male members of the bloodline. Sometime at the turn of the 13th and 14th centuries their castle (the oldest in the wider region) was taken over by their relatives – the nobles of Maribor.

Keywords: the nobles of Hompoš, the nobles of Maribor, today's Slovenian Styria, 12th and 13th centuries, count Bernhard of Spanheim, Ottokar II of Bohemia, Bela IV of Hungary, Styrian regional assemblies, ministerials

VIRI IN LITERATURA

Gradivo II – Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku V. Ed. Franc Kos. Ljubljana, Leonova družba, 1906.

Gradivo IV – Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku V. Ed. Franc Kos. Ljubljana, Leonova družba, 1915.

Gradivo V – Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku V. Ed. Franc Kos, Milko Kos. Ljubljana, Leonova družba, 1928.

Gradivo VI – Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku VI. Ed. France Baraga (na podlagi gradiva Boža Otorepca). Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU 2002.

GZM I – Gradivo za zgodovino Maribora, 1. zvezek, listine do 1259. Ed. Jože Mlinarič. Maribor, Pokrajinski arhiv Maribor, 1975.

GZM II – Gradivo za zgodovino Maribora, 2. zvezek, listine 1260–1309. Ed. Jože Mlinarič. Maribor, Pokrajinski arhiv Maribor, 1976.

GZM III – Gradivo za zgodovino Maribora, 3. zvezek, listine 1310–1335. Ed. Jože Mlinarič. Maribor, Pokrajinski arhiv Maribor, 1977.

Landbuch von Österreich und Steier – Jansen Enikels Werke. Das Landbuch von Österreich und Steier. Ed. Philipp Strauch, Joseph Lampel (Hannover und Leibzig, 1900), MGH Dt. Chron. 3.

MDC III – Monumenta historica ducatus Carinthiae III. Ed. August von Jaksch. Klagenfurt, Kleinmayr, 1904.

MDC IV/1 – Monumenta historica ducatus Carinthiae IV/1. Ed. August von Jaksch. Klagenfurt, Kleinmayr, 1906.

MDC VI – Monumenta historica ducatus Carinthiae VI. Ed. Hermann Wießner. Klagenfurt, Kleinmayr, 1958.

RHSt I – Regesten des Herzogtums Steiermark, Erster Band, Quellen zur Geschichtlichen Landeskunde der Steiermark, 1308–1319. Ed. Hermann Weisflecker, Annelies Redik. Graz, Selbstverlag der Historischen Landeskommision für Steiermark, 1976.

UBSt I – Urkundenbuch des Herzogthums Steiermark III. Zahn, J. v. (ur.). Graz, Verlag des Historischen Vereines, 1875.

UBSt II – Urkundenbuch des Herzogthums Steiermark III. Zahn, J. v. (ur.). Graz, Verlag des Historischen Vereines, 1879.

UBSt III – Urkundenbuch des Herzogthums Steiermark III. Zahn, J. v. (ur.). Graz, Verlag des Historischen Vereines, 1903.

UBSt IV – Urkundenbuch des Herzogtums Steiermark, vierter Band: 1260–1276. Appelt, H. & G. Pferschy (ur.). Wien, Verlag Adolf Holzhausens Nachfolger, 1975.

Vita Chunradi – Vita Chunradi Archiepiscopi, Ed. G. H. Pertz (Hannover, 1854), MGH SS 11.

Appelt, H. (1955): Berthold IV. Graf von Andechs, Herzog von Kroatien, Dalmatien und Meranien, †12.8.1204. Neue Deutsche Biographie, 2, 151–152. Dostopno na: <https://www.deutsche-biographie.de/gnd138735506.html#ndbcontent> (zadnji dostop: 8. 8. 2020).

Bele, M. (2018): Štajerske deželne služne pred letom 1311. Studia Historica Slovenica, 18, 3, 631–660.

Bele, M. (2019): Štajerski grb in njegovi začetki v 12. in 13. stoletju. Studia Historica Slovenica, 19, 3, 631–652.

Bolta, L. & S. Gabrovec (1975): Arheološka najdišča Slovenije. Ljubljana, DZS.

Dopsch, H. et al. (1999): Die Länder und das Reich: der Ostalpenraum im Hochmittelalter. Wien, Ueberreuter.

Ginhart, K. (1969): Die Kunstdenkmäler des Benediktinerstiftes St. Paul im Lavanttal und seiner Filialkirchen. Wien, Schroll Verlag.

Hartmann G. (2006): König Adolf von Nassau. V: Hartmann, G. & K. Schnith (ur.): Die Kaiser; 1200 Jahre europäische Geschichte. Wiesbaden, Marix Verlag, 376–382.

Hauptmann, L. (1938): Mariborske studije. Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umetnostim.

Hoensch, J. K. (1989): Přemysl Otakar II. von Böhmen; der goldene König. Graz, Wien, Köln, Styria.

Jakič, I. (1997): Vsi slovenski gradovi. Ljubljana, DZS.

Koropec, J. (1970): Srednjeveški pohorski dvor. Kronika, 18, 2, 76–79.

Koropec, J. (1996): Pohorski dvor do sredine 17. stoletja. Znanstvena revija, 8, 1, 3–21.

Kos, D. (2005): Vitez in grad: vloga gradov v življenju plemstva na Kranjskem, slovenskem Štajerskem in slovenskem Koroškem do začetka 15. stoletja. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU.

Krones, F. (1865): Vorarbeiten zur Quellenkunde und Geschichte des mittelalterlichen Landtagswesens der Steiermark, Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen, 2, 26–113.

Lechner, K. (1994): Die Babenberger; Markgrafen und Herzoge von Österreich. Wien, Köln, Weimar, Böhlau.

Liechtenstein, U. von (1888): Ulrich's von Liechtenstein Frauendienst. Deutsche Dichtungen des Mittelalters, Siebenter Band, Zweiter Theil (ur. Karl Bartsch). Leipzig, F. A. Brockhaus.

Liechtenstein, U. von (2000): Frauendienst (Aus dem Mittelhochdeutschen ins Neuhochdeutsche übertragen von Franz Viktor Spechtler). Klagenfurt-Celovec, Wieser Verlag.

Mlinarič, J. (1980): Melje in njegova malteška komenda od XII. stoletja do leta 1803. Časopis za zgodovino in narodopisje, 51, 2, 217–238.

Muchar, A. von (1850): Geschichte des Herzogthums Steiermark, Theil V. Grätz, Damian und Sorge.

Niederstätter, A. (2001): Österreichische Geschichte. Die Herrschaft Österreich: Fürst und Land im Spätmittelalter. Wien, Ueberreuter.

Pirchegger, H. (1962): Die Untersteiermark in der Geschichte ihrer Herrschaften und Gülden, Städte und Märkte. München, R. Oldenbourg.

Ravnikar, T. (2014): Maribor v 12. stoletju: 850 let prve omembe Maribora. Maribor, Pokrajinski arhiv.

Ravnikar, T. (2020): Maribor v 13. stoletju (tipkopolis).

Reifenscheid, R. (2006): König Rudolf I. V: Hartmann, G. & K. Schnith (ur.): Die Kaiser; 1200 Jahre europäische Geschichte. Wiesbaden, Marix Verlag, 364–375.

Rexroth, F. (2005): Deutsche Geschichte im Mittelalter. München, Verlag C. H. Beck.

Stopar, I. (1990): Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji, 1. knjiga. Ljubljana, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Štih, P. (2003): Rodbina koroških Spanheimov, prvih gospodov Kostanjevice. V: Smrekar, A. (ur.): Vekov tek: Kostanjevica na Krki 1252–2002: zbornik ob 750. obletnici prve listinske omembe mesta. Kostanjevica na Krki, Krajevna skupnost, Organizacijski odbor za praznovanje 750. obletnice prve listinske omembe mesta, 55–76.

Štih, P. (2006): K predzgodovini mesta Maribor. Studia Historica Slovenica, 6, 2-3, 243–260.

Štih, P. & V. Simoniti (2009): Na stičišču svetov: slovenska zgodovina od prazgodovinskih kultur do konca 18. stoletja. Ljubljana, Modrijan.